

27.6.2001

2028/4/99

Ratkaisija: Oikeusasiamies Lauri Lehtimaja

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Pekka Haapaniemi

PÄÄTÖS KANTELUUN OIKEUDENKÄYNNIN JULKISUUDEN RAJOITTAMISTA KOSKEVASSA ASIASSA

1 KANTELU

A arvostelee 29.9.1999 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kantelukirjoituksessa Helsingin kärjäoikeuden kärjätuomarin menettelyä tämän toimiessa kärjäoikeuden puheenjohtajana 9.9.1999 pidetyssä suullisessa pääkäsittelyssä törkeää huumausainerikosta ynnä muuta koskevassa asiassa.

A oli pyytänyt, että hän saisi oikeustieteen opiskelijana seurata asian käsittelyä. Kärjätuomari oli kuitenkin ilmoittanut, että "tänään ei oteta opiskelijoita". Hän ei ollut sallinut A:n myöskään muuten jäädä seuraamaan jutun käsittelyä. Kärjätuomari oli ensin tiedustellut yleisöltä, "keitä nämä olivat ja missä tarkoituksessa olivat saapuneet asiaa seuraamaan". Tämän jälkeen hän oli ilmoittanut, "ettei tänään oteta yleisöä" ja pyytänyt A:ta poistumaan. Yhden ulkopuolisen henkilön oli kuitenkin sallittu jäädä seuraamaan asian käsittelyä. A katsoo, että oikeudenkäynnin julkisuutta oli aiheettomasti hänen kohdallaan rajoitettu.

2 SELVITYS

Kärjätuomari antoi kantelukirjoituksen johdosta selvityksen. Selvitys toimitettiin A:lle tiedoksi.

Koska saamani selvityksen perusteella näytti, että kärjätuomari olisi menetellyt oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 3 §:n 1 momentin säännöksen vastaisesti, pyysin häneltä selityksen. Lisäksi pyysin kärjäoikeuden laamannilta lausunnon oikeudenkäynnin julkisuuden toteutumisesta Helsingin kärjäoikeudessa.

Tämän jälkeen kansliani tarkastaja kuuli 26.4.2001 puhelimitse jutun syyttäjää. Tarkastaja merkitsi syyttäjän kertoman muistiin.

Syyttäjän lausuma lähetettiin tiedoksi kärjätuomarille ja kärjäoikeuden laamannille. Kärjätuomari otti tämän jälkeen 3.5.2001 puhelimitse yhteyttä tarkastajaan ja kärjätuomarin tällöin antama lausuma merkittiin muistiin.

Kärjätuomarin selitys ja laamannin lausunto sekä kansliassani muistiin merkityt lausumat ovat tämän kantelupäätöksen liitteinä.

3 RATKAISU

3.1

Tapahtumat

Saamani selvityksen perusteella katson selvitetynksi seuraavan.

Käräjätuomari on tiedustellut istunnon aluksi, keitä salissa oli ja missä ominaisuudessa he olivat paikalla. Tällä tavoin käräjätuomari kertoo pyrkiensä varmistamaan, ettei paikalla ollut todistajia. Sen sijaan hän kiistää järjestäneensä mitään "nimenhuutoa".

Asiassa jää epäselväksi, onko paikalla olleilta nimenomaisesti tiedusteltu heidän nimeään. Mahdollista on, että paikalla olleet olivat käräjätuomarin tiedustelun johdosta itse kokeneet velvollisuudekseen ilmoittaa puheenjohtajalle nimensä.

Käräjätuomari on määrännyt ensin kaksi henkilöä poistumaan sillä perusteella, että syyttäjä oli ilmoittanut aikovansa kuulla heitä jutussa todistajina. Hän on määrännyt myös A:n poistumaan istuntosalista, vaikka asian käsittelyä ei ollut päätetty toimittaa kokonaan tai osittain yleisön läsnä olematta. Tätä määräystä hän ei ole A:lle perustellut. Tähän antamassaan selityksessä käräjätuomari ilmoittaa menettelynsä johtuneen juttuun liittyneistä turvallisuussyistä: yksi vastaajista oli aikaisemmin riehunut pakkokeinoistunnossa. Käräjätuomari kertoo katsoneensa, että A oli oman turvallisuutensa takia poistettava istuntosalista.

Käräjätuomari on kuitenkin sallinut vastaajan sisaren seurata istuntoa, koska jutun tutkija oli tälle luvannut, että tämä saa olla paikalla.

3.2

Oikeudellinen arviointi

3.2.1

Oikeusohjeet

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaan tuomioistuimen päätös on annettava julkisesti, mutta lehdistöltä ja yleisöltä voidaan kieltää pääsy koko oikeudenkäyntiin tai osaan siitä demokraattisen yhteiskunnan moraalin, yleisen järjestyksen tai kansallisen turvallisuuden vuoksi, nuorten henkilöiden etujen tai osapuolten yksityiselämän suojaamisen niin vaatiessa, tai siinä määrin kuin tuomioistuin harkitsee ehdottoman välttämättömäksi erityisolosuhteissa, joissa julkisuus loukkaisi oikeudenmukaisuutta. Vastaava määräys on kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 14 artiklassa.

Suomen perustuslain 21 §:n 2 momentin (entisen hallitusmuodon 16 §:n 2 momentin) mukaan käsittelyn *julkisuus* samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet turvataan lailla.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 3 §:n 1 momentin mukaan yleisöllä on oikeus olla läsnä suullisessa käsittelyssä, jollei laissa ole toisin säädetty. Lain 5 §:ssä on säädetty niistä perusteista, joilla tuomioistuin voi päättää, että suullinen käsittely toimitetaan kokonaan tai osaksi yleisön läsnä olematta (ns. harkinnanvarainen suljettu käsittely). Lain 10 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuimen puheenjohtajalla on oikeus lisäksi tungoksen välttämiseksi rajoittaa suullisessa käsittelyssä

olevan yleisön määrää.

Oikeuden puheenjohtajan velvollisuutena on huolehtia ns. muodollisen prosessin johdon avulla oikeudenkäynnin ulkonaisesta kulusta. Oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 6 §:n mukaan oikeuden puheenjohtaja on velvollinen valvomaan järjestyksen noudattamista istunnossa. Hänen tulee sen vuoksi keskeyttää sopimaton lausuma ja oikaista jokaista, joka käyttäytyy häiritsevästi tai asiattomasti. Jollei puheenjohtajan määräyksiä noudateta, tottelematon on poistettava oikeuden istuntohuoneesta.

Oikeudenkäynnin julkisuuden rajoittamisesta on tehtävä oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 5 §:n nojalla nimenomainen päätös, jollei selvästi ole kysymys pelkästään puheenjohtajan prosessinjohtoon kuuluvasta toimenpiteestä. Tällöin asianosaisella on mahdollisuus saattaa kysymys muutoksenhakutuomioistuimen tutkittavaksi pääasian yhteydessä.

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteisiin kuuluu, että tuomioistuin perustelee myös oikeudenkäynnin julkisuuden rajoittamista koskevan päätöksensä. Perustuslakivaliokuntakin on kiinnittänyt huomiota siihen, että perusoikeuksia rajoitettaessa on huolehdittava riittävästä oikeusturvajärjestelyistä (PeVM 25/1994).

3.2.2

Kannanotto

3.2.2.1

Oikeudenkäynnin julkisuuden rajoittaminen

3.2.2.1.1

Julkisuuden rajoittaminen "turvallisuussyistä"

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on tulkintakäytännössään korostanut, että oikeudenkäynnin julkisuus on oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin keskeinen ainesosa. Se on omiaan suojaamaan asianosaisia sekä ylläpitämään tuomioistuinten nauttima luottamusta (esim. *Riepan*-tapaus, tuomio 14.11.2000, kohta 27). Ihmisoikeustuomioistuin on pitänyt tärkeänä, että oikeudenkäynti tapahtuu "yleisön valvovan silmän alla" ("under the watchful eye of the public", *Barberà, Messeguè ja Jabardo*-tapaus, tuomio 6.12.1994, kohta 89).

Lähtökohtana tulee olla, että kaikki perusoikeudet pyritään toteuttamaan täysimääräisesti. Perusoikeudet eivät kuitenkaan ole sillä tavoin ehdottomia, ettei niitä saisi missään oloissa tai millään tavoin rajoittaa. Myös oikeudenkäynnin julkisuutta voidaan rajoittaa laista ja kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista ilmenevillä perusteilla. Oikeudenkäynnin julkisuutta rajoittavia säännöksiä on kuitenkin tulkittava ahtaasti. Olen kiinnittänyt tähän huomiota mm. 31.12.1996 antamassani päätöksessä (dnro 1568/4/94). Samoin on tehnyt edeltäjäni Jacob Söderman 24.9.1991 antamassaan päätöksessä (dnro 1393/4/90).

Tässä tapauksessa rikosoikeudenkäynnin julkisuutta on rajoitettu sillä perusteella, että vastaajan on epäilty vaarantavan oikeudenkäyntiä seuraavan yleisön turvallisuutta. A on määrätty poistumaan "oman turvallisuutensa takia".

Oikeudenkäynnin julkisuudesta annettu laki sen enempää kuin Euroopan ihmisoikeussopimukseen ei kuitenkaan tunne tällaista rajoitusperustetta.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan lehdistöltä ja yleisöltä voidaan kuitenkin kieltää pääsy koko oikeudenkäyntiin tai osaan siitä mm. "in the interests of morals, public order or national security in a democratic society" taikka siinä määrin kuin tuomioistuin harkitsee ehdottoman välttämättömäksi erityisolosuhteissa, "where publicity would prejudice the interests of justice".

Oikeuskirjallisuudessa on esiintynyt erilaisia käsityksiä siitä, mitä "yleinen järjestys" (engl. "public order", vrt. ransk. "ordre public") tässä yhteydessä merkitsee: tarkoittaako se sananmukaisesti järjestyksenpitoa istuntohuoneessa vai - yleisemmin - demokraattisen yhteiskunnan arvojen loukkaamattomuutta? Joka tapauksessa voidaan katsoa, että jo oikeudenhoidon uskottavuus edellyttää myös konkreettisesti mielessä asianmukaista järjestystä oikeudenkäynnin aikana. Tästä johtuen oikeuden puheenjohtajalla onkin katsottu olevan oikeus (OK 14:6 §) jo muodollisen prosessinjohtovaltansa puitteissa poistaa häiriköt tai häiriköintiin yllyttäjät istuntohuoneesta. Tässä mielessä järjestyksenpito kuuluu osana myös oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuden (interests of justice) varmistamiseen.

Sitä vastoin oikeudenkäyntiä seuraavan yleisön *turvallisuuden* varmistaminen on mielestäni eri asia kuin yleisestä järjestyksestä huolehtiminen. Luonnollisesti oikeudenkäynnin osapuolten sekä tuomioistuimen henkilökunnan kuin myös yleisön turvallisuus suullisen käsittelyn aikana kuuluu sekin osana oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja siten asianmukaisen oikeudenhoidon perusedellytyksiin.

Jos yleisön edustaja itse perustellusti arvioidaan turvallisuusriskiksi, hänen poistamisensa muuten julkisesta oikeudenkäynnistä ei liene sinänsä ongelmallista edellä selostettujen, Euroopan ihmisoikeussopimuksessa lueteltujen oikeudenkäynnin julkisuutta koskevien rajoittamisperusteiden valossa. Tosin on silloinkin muistettava, että oikeudenkäynnin julkisuuden rajoittaminen on viimesijainen keino oikeudenkäynnin turvallisuuden varmistamiseksi. On varmistuttava siitä, että kysymys on todellisista turvallisuusriskeistä, ei ainoastaan siitä, että joku esimerkiksi pelkästään epäilyttävän ulkoasunsa perusteella "varmuuden vuoksi" käännytetään istuntohuoneen ovelta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin onkin korostanut, että rikosoikeudenkäynnit ovat laajalti julkisia, vaikka niihin usein liittyykin turvallisuusuhkia (esim. em. Riepan-tapaus, kohta 34).

Sen sijaan julkista oikeudenkäyntiä seuraamaan tulleen yleisön edustajan poistaminen hänen *omaan* turvallisuuteensa vedoten on mielestäni kyseenalaisempaa. Kun yleisön turvallisuuden varmistamista ei ole erikseen mainittu oikeudenkäynnin julkisuuden rajoittamisperusteena, on mielestäni lähdeittävä siitä, että julkisella vallalla on velvollisuus taata julkista oikeudenkäyntiä seuraamaan tulevan yleisön edustajien turvallisuus. Tätä positiivista velvollisuutta ei voida välttää sillä, että päätetäänkin rajoittaa oikeudenkäynnin julkisuutta ja estää yleisön pääsy oikeudenkäyntiin.

Julkisen vallan on huolehdittava oikeudenkäynnin fyysisestä turvallisuudesta, ei ainoastaan oikeudenkäynnin osapuolten ja tuomioistuimen henkilökunnan takia vaan myös siksi, että yleisön olisi turvallista saapua seuraamaan julkista oikeudenkäyntiä. Tässä mielessä oikeudenkäynnin turvallisuudesta huolehtiminen kuuluu itse asiassa oikeudenkäynnin julkisuuden toteutumisen *edellytyksiin*, ei sen rajoittamisperusteisiin.

Oikeudenkäynnin turvallisuudesta huolehditaan nykyään mm. 1.1.2000 voimaan tulleen, turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain mukaisilla turvatarkastuksilla. Niillä ei voida kuitenkaan ehkäistä ennakolta kaikkia vaaratilanteita, kuten esimerkiksi ennalta arvaamatonta riehumista ja esineiden paiskomista oikeudenkäynnin aikana. Näin ollen turvatarkastusten ohella muutkin turvatoimenpiteet voivat olla välttämättömiä oikeudenkäynnin turvallisuuden takaamiseksi. On varmistuttava mm. siitä, että oikeudenkäynnissä on mukana riittävästi turvahenkilökuntaa.

3.2.2.1.2

Oikeudenkäynnin julkisuuden rajoittaminen tässä tapauksessa

Oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 3 §:n 1 momentin mukaan yleisöllä on oikeus olla läsnä suullisessa käsittelyssä, jollei laissa ole toisin säädetty. Lähtökohtaisesti kenellä tahansa on oikeus seurata jutun julkista käsittelyä. Käsittelyn julkisuus ei voi lain mukaan riippua siitä, millä "motiivilla" yleisön edustaja saapuu seuraamaan istuntoa.

Käräjätuomari ei ole edes väittänyt, että A olisi itse uhannut yleistä järjestystä tai läsnäolijoiden turvallisuutta oikeudenkäynnin aikana.

Tässä tapauksessa oikeudenkäynnin julkisuuden rajoittamisesta ei ole myöskään tehty nimenomaista päätöstä. Oikeudenkäynti on siten ollut muodollisesti julkinen, mutta A:n kohdalla oikeudenkäynnin julkisuutta on kuitenkin rajoitettu puheenjohtajan tosiasiallisella toimenpiteellä, kun hänet on määrätty poistumaan.

Tänne antamassaan selityksessä käräjätuomari perustelee A:n poistamista sillä, että toimenpide on ollut välttämätön asian käsittelyyn liittyneen poikkeuksellisen turvallisuusuhan vuoksi. A oli käräjätuomarin mukaan poistettu A:n oman turvallisuuden takaamiseksi.

Viittaa ensinnäkin siihen, mitä olen edellä lausunut oikeudenkäynnin julkisuuden rajoittamisperusteiden suppeasta tulkinnasta. Mielestäni käräjätuomarin ilmoittama peruste on ollut lakiin perustamaton.

Asiassa saadun selvityksen valossa herää epäily siitä, oliko käräjätuomarin ilmoittama peruste myöskään tosiasiallisesti uskottava.

Käräjätuomarin mukaan kärjäsalin muoto oli sellainen, että pakkokeinoistunnossa riehunut vastaaja olisi voinut raivokohtauksen saatuaan heittää tuolilla yleisöä eikä sitä olisi edes vanginvartija kyennyt estämään. Oikeudenkäynnin turvallisuuden varmistamiseksi oli tässä tapauksessa kuitenkin ryhdytty erilaisiin järjestelyihin. Istuntosalissa on ollut vanginvartijoiden lisäksi rikospoliisin partio sekä yleisön tilassa järjestyspoliisin partio. Asian syyttäjä on tänne antamassaan selvityksessä katsonut, ettei istunnon aikana ollut sellaista turvallisuusriskiä, joka olisi edellyttänyt yleisön poistamista istunnon ajaksi.

Tässä tapauksessa jää mielestäni epäselväksi, miksi juuri A:n poistaminen on katsottu välttämättömäksi, kaikista turvallisuusjärjestelyistä huolimatta. Käräjätuomari ei ole edes väittänyt, että A:n läsnäolo olisi erityisesti saattanut provosoida vastaajaa häiriökäyttäytymiseen.

Asiassa esitetyn selvityksen valossa vaikuttaakin siltä, että A:n poistaminen julkisesta oikeudenkäyntitilaisuudesta on ollut paitsi lakiin perustumaton myös tosiasiallisesti ylimitoitettu turvallisuus-toimenpide.

Katson kärjäistuomarin menetelleen lainvastaisesti myös siinä, että hän on määrännyt A:n poistumaan istuntosalista ilmoittamatta tälle mitään laillista syytä tähän toimenpiteeseen ja ilman, että asiassa olisi tehty oikeudenkäynnin julkisuuden rajoittamista koskevaa, oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 5 §:ssä tarkoitettua nimenomaista päätöstä.

3.2.2.1.3

Yhden henkilön salliminen jäädä seuraamaan istuntoa

A:n poistamisesta huolimatta kärjäistuomari on sallinut vastaajan sisaren jäädä seuraamaan oikeuden istuntoa, koska jutun tutkija oli tälle näin luvannut.

Käsittelyn julkisuuteen kuuluu, että lähtökohtaisesti kenellä tahansa on oikeus tulla seuraamaan oikeudenkäyntiä, jollei ole lain mukaista perustetta estää häntä seuraamasta oikeudenkäyntiä. Yleisön edustajien suhteella asianosaisiin ei ole tässä suhteessa sinänsä merkitystä. Jos tuomioistuimien kuitenkin päättää toimittaa suullisen käsittelyn yleisön läsnä olematta, tätä julkisuusrajoitusta on sovellettava niin, että kaikki yleisön edustajat ovat lähtökohtaisesti yhdenvertaisessa asemassa. Jos jonkun kohdalla tehdään poikkeus, tämän pitää perustua yleisesti hyväksyttäviin syihin. Laki antaa kuitenkin tuomioistuimelle tässä suhteessa laajan harkintavallan: oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 6 §:ssä säädetään, että suljetussa suullisessa käsittelyssä saavat asianosaisten ja heidän edustajiensa ja avustajiensa lisäksi olla läsnä ne, joiden läsnäoloa tuomioistuimien pitää "tarpeellisena".

Tässä tapauksessa jää epäselväksi, miksi vastaajan sisarelle oli luvattu mahdollisuus seurata oikeudenkäyntiä ja oliko turvallisuusriski hänen kohdallaan mahdollisesti katsottu pienemmäksi kuin A:n tapauksessa. Poliisin antama lupaus päästä seuraamaan oikeudenkäyntiä ei luonnollisestikaan sido kärjäoikeutta tai sen puheenjohtajaa, vaan tuomioistuimen tai sen puheenjohtajan harkintaan jää, mikä merkitys tällaiselle lupaukselle on tapauskohtaisesti annettava.

Katson kärjäistuomarin tältä osin toimineen laillisen harkintavaltansa puitteissa.

3.2.2.2

Läsnäolijoiden nimien tiedusteleminen

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 33a §:n mukaan henkilö, joka on nimetty todistajaksi, ei saa olla saapuvilla asian käsittelyssä enempää kuin hänen todistajana kuulemisensa vaatii. Näin on säädetty *todistelun turvaamiseksi*: todistajan kertomuksen luotettavuuteen saattaisi vaikuttaa heikentävästi se, mitä oikeudenkäynnissä tulee ilmi esimerkiksi asianosaisten ja muiden todistajien kertomuksista. On yleinen periaate, että sen henkilön, jota kuullaan asian selvittämiseksi, ei tulisi saada tietää, mitä muut todistelutarkoituksessa kuultavat henkilöt ovat kertoneet (ks. esim. HE 15/1990 s. 75-76 ja 82/1995 s. 90). Tällä tavalla turvataan kertomuksen luotettavuutta ja arvoa todisteena sekä ylipäätään aineellisen totuuden selville saamista oikeudenkäynnissä.

Olen päätöksessäni (31.12.1996, dnro 1568/4/94) katsonut, että tätä säännöstä on oikeudenkäynnin julkisuutta rajoittavana kuitenkin tulkittava ahtaasti. Tuolloin kysymyksessä olleessa tapauksessa oikeuden puheenjohtaja oli oikeudenkäynnin alussa suorittanut "nimenhuudon" läsnäolijoiden henkilöllisyyden selvittämiseksi. Hän oli perustellut nimenhuutoa muun muassa sillä, että tarkoituksena oli ollut poistaa yleisön joukosta sellaiset henkilöt, jotka jutussa tultaisiin myöhemmin *mahdollisesti* nimeämään todistajiksi. Katsoin, että oikeuden puheenjohtaja oli voinut pyytää ainoastaan todistajiksi jo nimettyjä henkilöitä poistumaan istuntosalista.

Rikosasiassa on kuitenkin mahdollista nimetä todistajia vielä valmistelun päätyttyäkin. Tällä tavalla halutaan turvata aineellisesti oikea lopputulos ja ennen kaikkea se, ettei syytön tule tuomituksi. Yleisön joukossa voi olla vielä suullista pääkäsittelyä aloitettaessa henkilöitä, joita syyttäjällä tai vastaajalla on aikomus mahdollisesti kuulla todistelutarkoituksessa.

Ei liene yleisesti tiedossa, että todistaja ei saa seurata oikeudenkäynnin kulkua ennen kuin häntä itseään on asiassa kuultu. Tämän vuoksi pidän sinänsä asianmukaisena, että oikeuden puheenjohtaja ennen oikeudenkäynnin alkamista yleisesti informoi yleisöä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 33 a §:n säännöksestä, jonka mukaan jutussa todistajaksi nimetty ei saa seurata asian käsittelyä. Samalla asianosaisilla on mahdollisuus heti nimetä todistajiksi ne läsnäolijat, joita he pitävät tarpeellisena vielä kuulla asiassa. Mielestäni yleisön edustajia ei voida voimassa olevan lain mukaan vastoin omaa tahtoaan poistaa istuntosalista pelkästään sillä perusteella, että joku asianosainen mahdollisesti myöhemmin haluaisi kuulla heitä todistajana.

Oikeudenkäyntiä seuraamaan tulleita ei kuitenkaan yleisesti voida kehottaa kertomaan nimeään mahdollisten todistajien selville saamiseksi. Vaikkei varsinaista nimenhuutoa järjestettäisikään, oikeuden puheenjohtajan ei tule muutoinkaan antaa tiedustelullaan sellaista vaikutelmaa, että paikalla olevien täytyy tiedustelun johdosta ilmoittaa henkilöllisyytensä voidakseen olla läsnä julkisessa oikeudenkäynnissä.

Sen sijaan katson, että lähinnä *asianosaisten* tehtävänä on ilmoittaa, keitä he haluavat vielä nimeätä asiassa todistajiksi. Tällöin todistajiksi nimetyt henkilöt voidaan kehottaa poistumaan istuntosalista.

Oikeudenkäynnissä on muutoinkin pyrittävä käyttämään sellaisia menettelytapoja, jotka mahdollisimman vähän rajoittavat oikeudenkäynnin julkisuutta mutta eivät silti vaaranna todistelua ja aineellisesti oikean lopputuloksen saavuttamista. Esimerkiksi todistajat tulisi rikosasiassakin pyrkiä nimeämään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja viimeistään ennen pääkäsittelyn alkamista. Tämä olisi paikallaan jo sen vuoksi, että pääkäsittelyn keskeytys voidaan turvata.

Asiassa saadun selvityksen valossa käräjätuomarin ei voida katsoa menetelleen tältä osin lainvastaisesti. Kiinnitän kuitenkin hänen huomiotaan vastaisen varalle siihen, mitä edellä olen yleisesti todennut nimien tiedustelemisesta todistajien selville saamiseksi.

3.2.2.3

Tarve selkeyttää oikeudenkäynnin julkisuutta koskevaa lainsäädäntöä

Perustuslain 21 §:n mukaan oikeudenkäynnin julkisuus turvataan lailla. Tämän asian yhteydessä

on käynyt kuitenkin ilmi, että oikeudenkäynnin julkisuuden rajoittamisperusteita pyritään tulkitsemaan laajentavasti, vaikka perustuslain 22 §:n hengessä pitäisi menetellä päinvastoin. Oikeudenkäynnin julkisuutta koskevia säännöksiä saattaa olla syytä tältä osin selkeyttää, erityisesti mitä tulee yleisen järjestyksen ja turvallisuuden varmistamiseen oikeudenkäynnin aikana. Mielestäni oikeudenkäynnin turvallisuus on taattava, *jotta* oikeudenkäynnin julkisuus pääsisi myös tosiasiallisesti toteutumaan.

Oikeudenkäynnin julkisuutta koskevien säännösten kokonaisuudistus on tällä hetkellä vireillä. Asiaan selvittämää asetetun toimikunnan määräaika päättyy 30.9.2001.

3.2.2.4

Yhteenveto ja johtopäätökset

Katson, että kärjätuomari on rajoittanut oikeudenkäynnin julkisuutta oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 3 §:n 1 momentin säännöksen vastaisesti, kun hän määrännyt A:n poistumaan ilmoittamatta siihen A:lle laillista syytä ja ilman että asiassa olisi tehty nimenomaista päätöstä. Pidän lakiin perustumattomana myös kärjätuomarin jälkikäteen ilmoittamaa perustetta, että A oli määrätty poistumaan julkisesta oikeudenkäyntitilaisuudesta pelkästään A:n oman turvallisuuden takaamiseksi.

Eduskunnan oikeusasiamiehen johtosäännön 9 §:n 1 momentin nojalla annan kärjätuomarille huomautuksen hänen edellä selostetusta lainvastaisesta menettelystään.

Samalla kiinnitän hänen huomiotaan siihen, mitä edellä olen todennut nimien tiedustelemisesta todistajien selville saamiseksi ennen suullisen pääkäsittelyn alkamista.

Tässä tarkoituksessa lähetän kärjätuomarille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän päätöksestäni jäljennöksen tiedoksi myös Helsingin kärjäoikeudelle sekä Helsingin hovioikeuden presidentille.

Lähetän edellä kohdassa 3.2.2.3 mainitusta syystä jäljennöksen päätöksestäni oikeusministeriölle edelleen oikeudenkäynnin julkisuutta koskevien säännösten uudistamista valmistelemaan asetun toimikunnan tietoon saatettavaksi.